

יומן מסע – משלחת פולין מחזור ס"ג "עמק החולה" – בית חינוך משותף, תשע"ט 2019

"לזכור את העבר, לחיות את הווה, להאמין בעתיד"
(אבא קובנר)

תשע"ט, אוגוסט-ספטמבר 2019

"מבקר! ראה את שרידי המחנה הזה והרהר: מכל ארץ ממנה אתה בא אתה אינך זר.
עשה שהמסע שלך לא יהיה חסר ערך על מנת שמותנו לא יהיה חסר ערך".

(פרימו לוי)

תלמידים יקרים,

מסע זה מזמן בתוכו הרבה דילמות, שאלות וחשיפה למקומות ולתקופה אפלה בתולדות המין האנושי. תקוותי שהמסע יעזור לכם לגבש עמדה ולחשוב על מקומו של האדם ויכולת בחירתו בין טוב לרע או בין רע לרע מאוד.

זהו המקום לשאול את השאלות ולהתלבט בענייני מוסר, טיב האדם ויכולת הבחירה, ומהו מקומו במדינת ישראל כמדינת העם היהודי.

מקווה שיהיה לכם מסע אישי וקבוצתי מוצלח ושתדעו לשתף בהתלבטויות ובמחשבות שהמקום הזה מציב בפניכם.

חגי סילברמן, רכז השכבה.

משלחת פולין מחזור ס"ג היקרים,

בעיר קטנה בשם טרזין שבצ'כיה הוקם בשנת 1941 'גטו טרזינשטט'. בין השנים 1941 – 1944 נכנסו לגטו כ- 15,000 ילדים מצ'כיה, דנמרק והולנד שנלקחו משם ישירות להשמדה באושוויץ. חלק קטן מאוד מתוכם (כ-150 ילדים) הצליחו לשרוד. הילדים בגטו ציירו אלפי ציורים. הם השתמשו בדפים משומשים, ובעפרונות פשוטים או בצבעים אקריליים שהצליחו להבריח לגטו. חלק מהציורים מהווים תיעוד של מציאות החיים הקשה בגטו, וחלק מבטאים תיעוד של החיים לפני המלחמה וחלומות לעתיד.

הציור המופיע כאן הוא של הילדה **מרגיט קורצובה**, שנספתה באושוויץ באפריל 1944 והיא בת אחד עשרה בלבד.

במקום בו ילדים מציירים פרחים ופרפרים, ויהיה זה המקום האכזרי ביותר בו שרר רוע אנושי בלתי נתפס, נדע כי כל עוד קיימת "רוח האדם" העולם אינו ראוי לקץ העולם.

מאחלת לכם מסע משמעותי ומלמד.
שמרו על עצמכם וחזרו הביתה בשלום.
מאמינה בכם,
עירית ארנון, מנהלת בית בוגר.

אב תשע"ט, אוגוסט 2019, "עמק החולה"

תלמידי כיתה י"א שלום וברכה,
מבקש לאחל לכם מסע מוצלח ומשמעותי.
מקווה שהמסע יעזור לכם לגדול ולהיות לאנשים טובים, אכפתיים ומוסריים שמודעים לעוולות שקיימות ומצווים לפעול כנגדן.

רשמתי כיתה י"א, אבל בעצם אתם כבר בכיתה י"ב ואפילו השנה העברית עומדת להתחלף לה בעוד זמן קצר.
מאחל שהמסע יצייד אתכם בתובנות חדשות וטובות.
סעו בשלום וחזרו בשלום,
ברוך ליפסקי, רכז פולין.

אולפוס 1 – קבוצה 1 (ח'י, סבטלנה ואלצה) וקבוצה 4 (פרחיה, יצף ונצמה)

29.9.2019

מחנה אושוויץ-בירקנאו

יום שני למסע

זרם של אנשים, כולם מדברים בשקט, בשפות שונות, אך רובם בפולנית. הרבה ילדים, משפחות צעירות, מבוגרים, זקנים, משלחת של הנוער שלנו, כולם כאן... ליבי נצבט בפעם הראשונה מול המפה. דמיינו רשת צפופה וענקית של המוני קווים דקים אשר כולם מובילים לאותה נקודה אדומה במרכז – אושוויץ.

פתאום אני קולטת את הממדים העצומים של הרצח הנורא והמתוכנן הזה. הרי מוצא של כל אחד מהקווים הרבים והדקים האלה הוא סוף. סוף של חיים של עשרות, מאות ואלפי אלפים של בני אדם שעלו על רכבות המוות... ארבעה שמות שאני קוראת על המפה גורמים לעיניי לדמעות: Munkach, Ungvar, Hust, ו-Beregsat. אלה היו הגבולות של בית הילדות והנעורים שלי. עיירות קטנות בהרי הקרפטים הירוקים והפסטורליים. אלו ארבע עיירות קטנות מידי בשביל לסמן אותן על מפת אוקראינה של שנת 2019, אך גדולות מספיק לסמן אותן על מפת עוצמת אושוויץ של 1940-1945...

בראשי חולפת השאלה: האם אנחנו, בני האדם, יכולים להיות בטוחים באמת שמלאך המוות לא "יקום לתחייה"? כי אין אף מקום במפה שפוסח עליו....

סבטלנה.

29.9.2019

מחנה אושוויץ-בירקנאו

בנסיעה לאושוויץ הרגשתי הרגשה מוזרה כזאת שלא הצלחתי להבין, ואז הגענו והתחלנו את הסיור. בסיור הסבירו לנו איך היו שמים גופות בין קורות עץ ושורפים אותם. אני נשברתי מהמחשבה שהייתה שם אישה, נערה, גבר או זקן שפשוט נשרפו כדי שלא יישאר פיסה מהם. המשכנו את הסיור ואני המשכתי לבכות. הרגשתי שרוב הבכי שלי יוצא במקום הבכי של הילדה הקטנה שהפרידו אותה מאביה או מהאישה הצעירה שרק לפני רגע התחתנה והפרידו אותה מבעלה. אבל המחשבה שהייתה הכי קשה לי זה רגע של פרידה בין אמא לבת - אחת למוות ואחת לחיים. איך אפשר להמשיך לחיות במקום כזה בלי כלום? איך אפשר להישאר עם תקווה בלב? איך אפשר לקום בבוקר בלי אימא? מה שהכי נחקק לי בראש זה איבוד צלם אנוש, אשר קרה לקורבנות ולניצולים ברגע שהם נכנסו למחנות כמו אושוויץ, מייזנק וטרבלינקה. איך אפשר להישאר בני אדם שרואים אנשים מתים מוטלים על הרצפה או שרואים סלקציה ואתה כבר יודע מי עוד שעתיים כבר הולך להיות שרוף במשרפות.

אני יצאתי עם תובנה מאושוויץ שתמיד צריך לזכור להיות עם תקווה בלב ולהוקיר תודה על כל דבר קטן שיש לי, כי שום דבר לא מובן מאליו.

ניצן אשר.

1.9.2019

מייזנק – יום חמישי למסע

מייזנק היה המחנה הקשה ביותר עבורי עד כה. מהרגע שהגענו המוות הורגש, בכל צעד שלי במחנה. לא הפסקתי לדמיין את רגעייהם של האסירים. ומולו, לובלין המפוחדת, שנאלצה לעמוד קפואה מול הזוועות, מול העשן שראו ונשמו במשך השנים – ולא עשו דבר. לא הם, לא אמריקה, לא ברה"מ. רק כאשר המלחמה התחילה לגעת בהם, אז התערבו. ולכן המסקנה של מהיום הקשה הזה היא כזאת: **"יהי גורלנו אזהרה לכם".**

בעוד 20-30 שנים, אנחנו נהיה החברה הבוגרת של העולם. במילים אחרות עתיד העולם בידנו, החברה שניצור היא העתיד שיהיה. **אנחנו חייבים להילחם באדישות, להילחם בגזענות, ליצור מוסר עולמי שלא ייתן מקום לרוע. לסור משנאת חינוך ולבחור בטוב.** עלינו להאמין באדם וביכולותיו כאדם וכקבוצה לנתב אותם לתיקון. **להיות השינוי שאנחנו רוצים להיות,** ובסוף לעומק הדברים – **עלינו לנתב את הדור הבא לעולם מתוקן יותר לדורי דורות. חינוך מתוך אכפתיות ואהבת האדם.**

1.9.2019

סבא אהוב שלי,
היה לנו טקס עם קריאת שמות **במיידנק**. לא תכננתי לקרוא את השם שלך, אבל שמך יצא מפי כמו זעקת כאב בלתי נמנעת שצריכה להישמע. רציתי שידעו שהיית, ששרדת. רציתי שידעו שלא נעלמת. עברו 4-5 שנים מאז שנפטרת ואתה עדין איתי, אם ביום יום ואם במסע. היה לי קשה לומר את השם שלך, אבל הייתי חייבת לעשות זאת בשבילך ובשביל סבתא, אבל בעיקר בשביל עצמי. כדי שאני ארגיש אותך איתי. באותו הרגע נזכרתי במי שאתה ובעברך ודמעות פרצו את חומות הגנתי. אני מתגעגעת אליך. אתה גיבור. אתה שורד וכל חיך היית אדם טוב גם כשקשה. **אני את המסע שלי עושה בשבילך ובשביל כל מי שלא יצא מהמשפחה. הם גם שותפים לזכר שלך.** כשאחיה לי קשה אני אשתף אותך סבא שלי. אדבר אל השמים.

אוהבת ליעד.

1.9.2019

מיידנק

הכל פה ירוק וכולם מתפעלים מזה, אבל בי זה לא נוגע. הדבר היחיד שאני רואה זה מוות באדמה הזאת. כשנכנסנו למשרפות וקראתי שהשתמשו באפר כדשן לאדמה לא יכולתי לדרוך שם. פשוט קפאתי במקום. קשה לי לקבל את זה שהצמיחו אדמה וחיים חדשים על גופות שרופות של אנשים חפים מפשע, ולא משנה כמה אני אנסה להבין איך המוח שלהם פעל, אני לא מצליחה לעכל את זה. אני חושבת שגם לא אוכל לקבל ולהבין זאת אף פעם. כל הרוע, האכזריות ושנאת החינים הזאת שלא עזרה בשום דבר פשוט לא ניתנת לעיכול. כשהקראתי היום את השמות של הנרצחים ליד הר האפר, הדמעות לא הפסיקו לרדת והמחנק בגרון רק הקשה על ההקראה – לשמוע כל כך הרבה שמות ולחשוב שזה פשוט כלום מסך כמות האנשים שנרצחו רק מזעזעת אותי יותר. **דיברנו היום המון על אדישות והערכה, כמה זה חשוב להעריך, וכמה באמת חשוב לזכור מה שקרה ולעולם לא לשכוח...**

1.9.2019

היי סבא,
היום ביקרנו בבית הקודם שלך. נכנסתי בשער הגדול, ראיתי מלא בתים הם היו גדולים וישנים מאוד, אבל יכולתי לדמיין איך זה לחיות שם. עברתי בין הבתים, יכולתי לשמוע אותך. את הצחוק שלך. את הריח שלך. את הדיבור שלך. נכנסתי לביתן שלך הוא כבר לא נראה [אותו דבר]. הוא שופץ ונוקה. חבל, זה מחק כמה כתמים מהעבר שלך שהייתי יכולה לראות. עברתי שם בין התערוכות, ראיתי את השיער שגזרו לאחת מהידידות שהיו לך שם, היא בטח ממש בכתה, אה? ראיתי את הסיר שאימא שלך הייתה מכינה בו אוכל בשבילך.

המשכתי ללכת בחצרך. הגעתי לתאי הגזים והמשרפות, אותם תאי גזים שלקחו את משפחתך, אבל לא אותך. ואז יצאתי באותו השער, השער שאתה צעדת בו עם ראש מורם, ומשם? משם התחלתי את החיים החדשים שלך. ראיתי אותך סבא.
מעוז גלעד.

2.9.2019

היום השישי שלי למסע, יער לופחובה.

כל המסע שמעתי אנשים אומרים – אני מרגיש ניצחון וגאווה ודברים דומים, ולא הצלחתי להבין: איך אמורים להרגיש ניצחון שמבקרים במחנות הריכוז, ההשמדה ובמקומות האחרים שביקרנו בהם. היום כשהלכנו "בשביל המוות" לכיוון מקום הטקס לא יכולתי להפסיק לחשוב שלפני כמה עשרות שנים – יהודים, אנשים רגילים כמונו, הלכו כאן למותם רק בגלל שנאה. אבל כשסיימנו את הטקס והלכנו חזרה לאוטובוס, חיבקתי את נטע וניצן משתי הצדדים שלי והלכנו ביחד, והרגשתי סוג של תקווה, אפשר לקרוא לזה. כי אחרי כל השנים האלה והזוועות שקרו איפה שהרגע היינו, אנחנו הולכות עם המשלחת שלנו, אחרי טקס מושקע ומרגש שהוקדש לנספים שנספו ביער הזה ולכל הנספים בשואה. ואנחנו נמשיך במסע כשנחזור לישראל, לארץ שלנו ונחייה את החלומות שהם לא זכו להגשים. ואני בטוחה שכל המשלחת תחזור לארץ עם הבנה עמוקה יותר על מה שקרה. כך שנוכל לשאוג שדבר כזה לא יקרה עוד פעם.
משפט שאלעד אמר שמאוד התחברתי אליו: "כל הרוע הזה חייב להתחיל ממשוהו, ברגע שאתה מסתכל על מישהו, לא משנה מוצא, זכר, נקבה, הומו, יהודי וכו' וחושב – הוא פחות טוב ממני, שם זה מתחיל".
ערבה.

2.9.2019

מתחילת המסע אנו הולכים והולכים ורואים מראות קשים, חלקם יותר וחלקם פחות – אבל אני עדיין מתקשה להבין איך בן אדם אחד הצליח להרוג / לרצוח משפחה שלמה. הדבר שלפי דעתי הכי חשוב זה משפחה ואם בן אדם אחד הצליח לחסל משפחה שלמה של יהודים, אז למה אפשר עוד לצפות? זה לא נתפס.

2.9.2019

איך ממשיכים מכאן?

2.9.2019

היום נשברתי. ראיתי חיים שלמים מול העיניים שלי, חיים שנקטעו ברגע אחד. הצלחתי להרגיש את הנשמות של הקורבנות והגוף שלי התמלא צמרמורת.
לא הצלחתי לשיר עם כולם "שמע ישראל ה' אלוהינו ה' אחד". איפה הוא? איך יתכן סבל גדול כזה, חוסר צדק כזה גדול שהעולם שותק מהצד. לא מצליחה לתפוס את הראש של הנאצים שביצעו את הזוועות האלה יום אחרי יום בלי בעיה או חרטה.
שואלת את עצמי שוב ושוב איפה אלוהים היה, אם הוא כזה כל יכול, איך הוא נותן לדבר כזה לקרות...
לנאצים הייתה מטרה אחת למחוק אותנו, להשמיד בכל דרך אפשרית ולא היו להם שום גבולות.

2.9.2019

הדבר הזה פשוט לא נתפס זה שבני אדם יכולים לעשות דברים כאלה לאנשים.

2.9.2019

יער לופוחבה – שביל המוות בטיקוצ'ין

אני הולכת בשביל בו הלכו האנשים שהובאו למותם. אני מסתכלת על המון העצים הגבוהים לאחר הגשם. הכל צומח. לכל העצים יש תנאים לצמוח לגובה. הגענו למקום, קרחת יער קטנה בה נרצחו, נקטלו ונגזלו מאוד אנשים. לאותם אנשים היו חיים ומסורות של מאות שנים. אותם אנשים חלמו חלומות, הגשימו חלומות וחיו את חייהם הפשוטים. הבנתי שגם הם צמחו ורצו לצמוח כמו העצים. לאותם המוני העצים ביער יש שורשים. הרי בשביל לעלות לגובה צריכים שורשים עמוקים, יציבים ואחוזים בקרקע.

חיי האנשים ברגע אחד נגדעו ונקטעו. בהשמדתם כיסו אותם באדמה לצד שורשי העצים. שורשי העצים המשיכו לצמוח ולשקוע באדמה, אך חיי האנשים עצרו מצמיחתם. ילדים, זקנים, נשים, גברים – משפחות פסקו מהמשך קיומם.

הרגשתי צמרמורת של רגשות מעורבים, כאשר אני עמדת שם ולצידי כמעט מאה חברי משלחת מאוגדים ומאוחדים. חלק שרים בגרון חנוק דמעות, חלק שרים קפואים ומזועזעים, חלק שרים ביציבות ומהווים כתף תומכת וחלק נשענים עליה.

הבנתי שאנו לא יכולים למלא את מקומם, אך **אנו יכולים להמשיך לחיות ולבקש את משאלות ליבנו. כמו שהצמחים ממשיכים לגדול וכמו שעץ אינו יכול להתנתק משורשיו, כך גם אנו. לכן שליחותנו היא לזכור ולא לשכוח.** עכשיו שלושת מילים אלו מקבלות שאצלי משמעות מלאה יותר.

3.9.2019

בדרך אל טרבלינקה

ברוכים הבאים לבית הקברות פולין.

המקום בו האדמה מדממת והפרות השמנות ניזונות מאנשים שהיו פעם רעבים ללחם.

העצים והצמחים שהיו גם הם פעם אנשים, רוצים לצעוק, אבל לא יכולים.

השמים אפורים ונדמה שהעננים הם שאריות עשן הארובות שם נשרפו נשים, ילדים וזקנים כאילו היו פיצה בתנור.

כשקר פה ויורד גשם זלעפות, קצת נדמה שהטיפות הן דמעות. דמעות של אלו שנרצחו על עצם היותם יהודים. דמעות של פעוטות שהגיחו אל אוויר העולם ונשמו רק שנאה, דמעות של אימהות שצופות בילד שלהן נחנק מגז, דמעות של זקנים שכבר הפסיקו להאמין באלוהים.

זוהי פולין, או לפחות מה שהנאצים הפכו אותה להיות. אדמה מוכתמת בדם ששום אקונומיקה לא תמחק.

ולנו? לנו שום דבר לא ימחק את הזיכרון.

ליאל.

אולפוס 2 – קבוצה 2 (אמ"ר !. ואמ"ר פ.) וקבוצה 3 (סנד'י, שרה וצ'דו)

1.9.2019

היום מציינים 80 שנה מאז פריצת מלחמת העולם השנייה, 80 שנה מאז שהתחילה אחת הזוועות הנוראיות ביותר שקרו בעולם – השואה.

היום ביקרנו **במיידנק** ובין כל השאלות שעולות במהלך המסע הזה ובמיוחד פה, השאלה שמהדהדת הכי הרבה היא – איך זה הגיוני? איך זה אפשרי שהמוח שבנוי באותה צורה כמו שלי, כמו שלכם, חושב על דבר כזה מזעזע – להשמיד עם שלם. ולא רק שהוא חושב על זה הוא גם מבצע את זה ומקים גטאות ומחנות ולאט לאט מפתח את שיטות ההריגה המחרידות שלו, שלא נתפסות.

אני רואה את המקומות שבהם זה קרה, ומנסה לדמיין את הדברים בעיניים ומרוב שזה נשמע מופרך, שכן אדם יעשה דבר כזה, זה בלתי אפשרי לקלוט את הדברים.

רוני אבגי.

1.9.2019

אף פעם לא באמת הצלחתי לקלוט מה קרה. כמה שנאה וזוועות היו שם.

יצאתי למסע בתקווה להפנים ולהבין שזה לא רק סיפור גדול.

לאט לאט זה מכה בי. כל מה שמספרים אשכרה קרה!

נשבר הלב.

לא נתפס.

ניצן פורת.

1.9.2019

היום ה-1 לספטמבר, היום החמישי למסע ולחלקנו גם האחרון בגלל בחירה. חכמה או לא את זה כל אחד יבחר לעצמו.

בעקבות הבחירה הזאת עבר עלי משהו מיוחד היום. אני אסביר...

מכירים את זה שאתם עושים משהו (טוב או לא טוב) ומשום מה כל היום סובב סביב הדבר הזה וכאילו כל הדברים שאתם רואים או שאנשים מדברים איך שהוא קשורים לזה. אז זה מה שקרה, הרגיש לי שכל היום הזה משהו או משהו מנסים להסביר לי על בחירות. על איך לבחור, על מה זה אומר לבחור, בקיצור על בחירות.

ועכשיו בנסיעה חזור למלון אחרי שכבר הודיעו לי שחוזרים הביתה. שנגמר המסע. מסע שאם אגיד את האמת אני לא הייתי בטוח עד כמעט שבוע לפני הטיסה שאני רוצה לטוס. עם שכבה שלא הייתי בטוח בה, שכבה שהרגישה לי, שכמוני לא מוכנה לא פיזית ולא רגשית ולא מבחינת גיבוש (אני אסביר – פעם משהו אמר לי שידעיים שקבוצה מחוברת ומגובשת על-פי הדרך שהחברים בה שרים בהרמוניה, ביחד. ובינינו זה לא הכי עבד בפעמים האחרונות).

אבל היום הבנתי שטעיתי. הבנתי שכל מה שחשבתי היה טעות. שכל החששות היו שגויות. הבנתי את זה במהלך שירת התקווה בסיום הטקס. הבנתי את זה שכולנו עלינו ביחד להר האפר ופשוט הסתכלנו ביחד. הבנתי שהחבר הזה שלי טעה. **שכוחה של קבוצה לא נמדד בהרמוניה שלה שהיא שרה. היא נמדדת ביכולת של הקבוצה להיות שם ולחזק אחד את השני.** ברגעים שהקבוצה הכי חלשה הבנתי שטעיתי. הבנתי שלמרות כל מה שקרה עשיתי את הבחירה הנכונה. הבחירה שהבהירה לי, שגרמה לי להגיד בפה מלא, שגרמה לי לצעוק שאני גאה להיות חלק מהדבר הזה מחזור ס"ג של עמק החולה.

שי אשכנזי.

1.9.2019

החוויה שלי ממיידנק

נכנסנו לחדר וראינו בו תנורים – תנורים שבהם שרפו אנשים, זה לא נורמלי. בתוך החדר לא יכולתי לקלוט מה שהלך שם בכלל, רק כשיצאתי משם הבנתי את זה – שפשוט לוקחים גופה של בן אדם ושורפים אותה בכזאת קלות. לא יכולתי להכיל את המחשבה הזאת. כי גם כשבן אדם מת, מונח ככה סתם על הרצפה, הוא עדיין אותה דמות של בן אדם שהיה חי לפני דקה, רק שאת הגופה שורפים והיא הופכת לאפר – לחול שעף ברוח. מהרגע שיצאתי מהחדר החזקתי את עצמי, עד הדבר הראשון שפתח את הטקס – שם התפרקתי, לא יכולתי להפסיק. ואיזו תחושת גאווה הייתה לי שכולנו שרנו "התקווה". כולם מאוחדים, תחושת ניצחון כזאת – עד כמה שאפשר. **ישר אחרי הטקס עליתי להר האפר. ברגע שעמדתי שם לא יכולתי לנשום – כל מה שחשבתי שדמיינתי לפני, פשוט עמד מולי. הר ענק של חול שזה בעצם הגופות של האנשים, שלא נשאר מהן כלום חוץ מהר ענק שעף מהרוח הכי קטנה. ועם כל הגודל שלו הוא אולי מיליון אחד מתוך שש. שוהם בז.**

2.9.2019

איש ללא שם

איש ללא שם – רק קעקוע על יד
איש ללא שם – רק כותנת פסים וכובע
איש ללא שם – רק מספר במסדר הבוקר
איש ללא שם – רק גל אפר בערימה ענקית
אתם תלמידי מחזור ס"ג
לכל אחד ממכם יש שם שאותו הוא נושא בגאון
אתם עומדים כאן מול הר האפר
ומחזירים לאותם אנשים ללא שם את שמם האבוד.
אמיר יעקובי.

2.9.2019

הסיפור של שמואל גוגול באושוויץ**סיפור מגוף ראשון שכתבתי**

שלום. שמי שמואל גוגול. נולדתי בוורשה בשנת 1924. לאחר שאמי נפטרה ואבי גורש מפולין, גדלתי אצל סבתי. כשהיא חלתה בשנת 1930, היא העבירה אותי לבית היתומים המפורסם של יאנוש קורצ'אק. שם, קיבלתי במתנה את מפוחית הפה שלי. בשנת 1940 עברתי עם בית היתומים לגטו ורשה. סבתי הצליחה להבריח אותי משם ועברתי לגור אצל דוד שלי שהיה חייט. אולם לבסוף נתפסתי על-ידי הנאצים ונשלחתי לאושוויץ. שם התחיל הגיהנום. בתור נער בריא בין 15 נשלחתי למחנה עבודה. המפוחית יקרת הערך שלי נלקחה ממני, והיא הייתה כל רכושי. אולם, נשבעתי לעצמי שלא אוותר. ואכן, ערב אחד שמעתי מנגינה שעולה מאחד הצריפים. זיהיתי מיד שזו מפוחית. ראיתי אסיר אחד יושב ומנגן, ולאחר תחנונים רבים הצלחתי לשכנע אותו לתת לי את המפוחית בעבור מנות לחם וקעריות מרק. **הנגינה באותה מפוחית הייתה הדבר היחיד שהצליח לרומם את רוחי.** בהפסקת צהריים אחת, בעת שניגנתי נכנס קצין אס אס, שתפקידו היה לשמור על האסירים והוא שמע את נגינתי.

הוא הורה לי במשרדו לנגן בפניו. לאחר ששמע את נגינתי, צירף אותי לתזמורת המוות, ביחד עם עוד כעשרה נגנים. ניגנו ליד קרמטוריום מספר 3 בבירקנאו, ותפקידנו הטרגי היה להנעים את רגעייהם האחרונים של היהודים בעודם צועדים עירומים אל המקום ממנו לא ישובו עוד.

ניגנתי את הנעימה "עייירתי בלז" (ביידיש: "מיין שטעטלע בעלז"). הנגינה הייתה נוראית. לעיתים ראיתי קרובים וידידים מהעבר, שמתו כחלק מהקורבנות, ולא יכולתי לעשות דבר. חוסר אונים. פעם אחת ראיתי את דודתי האהובה בין הקורבנות. נשנקתי מכאב, ועצמתי את עיני. מאותו רגע והלאה ניגנתי תמיד בעיניים עצומות. לא יכולתי לשאת את הכאב. **נשבעתי שאם אנצל אקדיש את חיי למוסיקה ואלמד ילדים לנגן על-פי ערכיו של קורצ'אק.**

ובכן, לסיפור יש סוף טוב, הנגינה אכן הצילה את חיי. לאחר מהלחמה הגעתי לטולוז שבצרפת, שם הכרתי את אשתי, רות. עלינו לישראל ובשנת 1963 הקמתי את "תזמורת המפוחיות על שם שמואל גוגול". **בשנת 1990 חזרתי לאושוויץ בפעם הראשונה, ביחד עם תלמידיי. ניגנו שם את אותה המנגינה שניגנתי אז, העיירה של בלז, הפעם בעיניים פקוחות.**

דניאל ישראלי.

2.9.2019

ידוונה:

במהלך המסע ניסיתי שלא לבטל אותו באמצעות בריחה או כעס וניסיתי לראות את כל הצדדים. במיינדק ואחר כך בידוונה לא יכולתי שלא לשנוא. למה בנוף כזה פסטורלי חיים וחיו אנשים כאלו? הסיפור של ידוונה מציק לי, כיוון שגם ביישוב שלי אני רואה תככים ואני יודע שלפעמים הקרבה הזו יכולה ללכת לשני הכיוונים, לשנאה או לאהבה.

יחד עם זאת, במהלך המסע ניסיתי לחפש תשובה לשאלה מדוע אנשים חיים במקומות הללו? בארוחת הערב שבה באו הפולנים כדי לתת לנו הופעה התגלתה לי תשובה אחת מני רבות: **החיים במקומות הללו באיזשהו צורה מהווים התנגדות לאורך החיים הנאצי, להשאיר את אותם המקומות כמו פצעים יכול להיות ניצחון של הנאצים על החברה. ואם מתקיימת חברה טובה וצודקת העוזרת לחבריה, זהו ניצחון על הערכים הנאצים.**

מעין כהן.

2.9.2019

עד היום לא באמת נתפס לי מה באמת קרה. יצאתי למסע בחוסר הבנה עד כמה זה כל כך היה נורא. אני עומדת מול הר של 7 טון אפר אדם, אני עומדת מול חלקות אדמה שהן בורות ירי, מול שערות שהורדו מראשם של אנשים באלימות נוראית מול נעליים, מזוודות, כלים ובגדים. כל הדברים האלו הם של אנשים אשר לא עשו דבר, מלבד היותם יהודים. ילדים, קשישים, גברים אשר לא עשו דבר לאיש, לא הפריעו, לא פגעו בשום דבר. פשוט לא נתפס מה שנעשה לאנשים האלה. אני עומדת במחנה השמדה בו נרצחו בני ובנות משפחתי. אני עומדת במקום בו הייתה רוח חייהם האחרונה, אשר הייתה סבל, עינויים בלתי פוסקים, אלימות, שנאה ורצח. **ומה שחשוב הוא שאני עומדת כי כל האנשים שעברו את כל זה, לא ויתרו. הם לא ויתרו כדי שאנחנו נוכל לעמוד פה בלי פחד,**

בגאווה, לראות ולשמוע על הכל.

אני גאה שאני פה, עומדת פה בשבילם, לזכרם.

מיקה לבנון.

2.9.2019

אני לא מצליחה להבין איך בן אדם עם משפחה ואנשים שהוא אוהב סביבו יכול לרצוח בכזאת קלות עם שלם בשיטות הכי נוראיות שיש?

או - מה החזיק את היהודים שראו את העם שלהם נרצח להם מול העיניים? ילדים שנרצחו לאימהות שלהם בידיים.

הורים שנרצחו מול עיני ילדיהם.

קרובים, שכנים, רחוקים - זה לא משנה - זה פשוט עם שלם, עם אחד שנרצח בשיטות נוראיות, יריות חנק, שריפות, ייאוש, פחד, מה לא יכול היה להרוג אותם?

ואיך האנשים ששרדו יכולים להמשיך לחיות אחרי מראות כאלו קשים ואבדות כל כך גדולות של אנשים ומשפחות שלמות?

שוהם בז.

2.9.2019

אחרי הטקס בבורות הירי ביער לופחובה זה היה הרגע הראשון שבאמת הייתי צריכה שקט לעצמי. מיד אחרי הטקס הלכתי שוב לאחד מבורות הירי מסתובבת, מסתכלת ומנסה להבין את העובדה שמתחת לאדמה פה קבורים אלפים של יהודים שנרצחו ונפלו לבורות. אני ממשיכה ללכת ביער, מנסה לעכל את הכל, את מה ששמענו, את מה שסיפרו לנו, וכנראה שלא רק אני מנסה לעכל את זה, אלא כולם מנסים, ויחד עם זאת הגיעו השקט והדממה שהיו בהליכה ביער וגם בנסיעה באוטובוס וזה שקט שעוד לא היה כאן. **השקט הזה מסביר ומראה הכל לדעתי.** חבורה של נערים ונערות, בסך הכל בני 17, מגיעים למקום שבו קרתה השואה, האירועים התרחשו כאן, אלה אירועים שאנחנו לומדים ושומעים עליהם בערך מהרגע שנולדנו, חלקנו גם גדל בבית שמושפע מהשואה בדרכים כאלה ואחרות. אנחנו כל שנה רגילים להשתתף ולערוך טקסים לזכר השואה, וללא ספק זה חלק בלתי נפרד מחינו בתור יהודים.

עברנו במהלך השנה פעולות שהכינו אותנו קצת לקראת מה אנחנו באים, כנראה חלקנו חשבנו שזה יקל קצת על ההלם והשוק שאנחנו עתידים לחטוף. אך זה ממש לא ככה, להפך. בכל מקום מחדש הזוועות מכות בך בהלם (כמובן שכל מקום טיפה שונה ועל כל אחד באופן שונה).

והדבר הכי גדול זה החוסר הבנה, אנחנו עומדים באמצע יער שממבט ראשון נראה תמים ורגיל, אבל כשנכנסים יותר ויותר עמוק הזוועות מתגלות. בסך הכל עמדנו מאחורי גדרות שתוחמות מלבן בשטח כמה מטרים, אבל מצדה השני של הגדר, בעומק חמישה מטרים, נמצאים מאות ואלפים של יהודים אחד על השני, ומה שנותר לך לעשות זה רק לדמיין. לדמיין את ההליכה לכיוון הבורות, לדמיין את הירייה, לדמיין את הנפילה לבור. פשוט לדמיין את מה שנמצא מתחת לאדמה ה"תמימה" הזאת.

ולדעתי, הדמיון הזה הוביל אצל כל אחד ואחת מאיתנו להלם, לדממה.

רוני אבגי.

2.9.2019

כשנכנסנו ליער **לופחובה** הלכנו כמה עשרות מטרים ביער פשוט יפיפייה. מי היה מאמין שדברים כאלו קרו במקום כזה שליו? כמה רוע וסבל היה במקום שדרכתי עליו. כשיצאנו משם, הבנתי עם עצמי **כמה חיים טובים יש לי ואיזה משמעות יש להם, כמה אין לי על מה להתלונן וכמה אני צריכה להעריך כל דבר שיש לי בחיים. לנצל את הזמן לחיים טובים ורק לאהוב.**

ניצן פורת.

2.9.2019

בשקט, אף אחד לא מוציא הגה, ככה אתה נכנס וככה אתה יוצא מיער בורות ההריגה. רק כשיצאתי **מיער לופחובה**, ביום השישי למסע, הרגשתי משהו אחר. עד ליום הזה, השעה הזאת, לרגע הזה לא הצלחתי להבין מה בכלל קרה פה, מה רוצים ממני, מה הם כל אותם הסיפורים שהמורים והמדריכים מספרים לנו, מה הם השירים שמשמיעים לנו ומה המראות שמראים לנו. אני מקשיב לסיפורים, שומע את השירים ורואה את כל המראות שיש, מהיפים ביותר כמו פארק ירוק ומדהים שפעם היה גטו ועד לקשוח ביותר כמו הר עצום של אפר. **אבל לא באמת מבין או יותר נכון מאמין**. כל זה קרה עד לרגע שבו המדריך אמר: "מעכשיו שותקים". היה זה הרגע שבו עמדנו בפתח יער לופחובה, היער שבו התבצע טבח נוראי בקהילת טיקוצ'ין. **בשקט הזה אני לא שומע סיפורים ולא מקשיב לשירים, אבל אני מתחיל להבין את מה שלא האמנתי לו עד עכשיו. התחלתי להאמין לכל הסיפורים האכזריים שסיפרו לי, שבני אדם יכולים לעשות דבר כזה נוראי, לנצל, להרוג, להשמיד.** אני יודע שלא אוכל לעולם להבין את הכל. אבל אני כן יודע שכדי להתחיל להבין אני צריך להיות בשקט. **ליאב חורי.**

בס"ד

2.9.2019

לא חשבתי הרבה על היציאה לפולין. תמיד ידעתי שאני רוצה לצאת למסע פולין. לא חשבתי על מה שקורה שם ומה שאנחנו נעבור שם. אחת הסיבות שידעתי שאני רוצה לצאת למסע הזה זה היה שאין לי קשר לשואה ואני רוצה לראות ולהבין באמת מה העם שאני חלק ממנו עבר. כשהגענו הימים התחילו לעבור ולא קרה לי משהו משמעותי. חוץ מכך **שאני מקבלת סטירה לחיים וזה מעורר אותי להעריך את זה שיש לי** מיטה חמה להיות בה, משפחה חמה ואוהבת, אוכל חם שאני רק רעבה. שזה דברים ופרטים הכי שוליים שיש, **אבל לאנשים שהיו במחנות זה לא היה**. לא היה הורים שישמרו עליהם וידאגו להם, לא היה להם אוכל חם ומיטה חמה. מה שהיה להם זה מיטה שהיו בה לפחות 10 אנשים במיטה. "אוכל" שהם לא באמת שבעו ממנו **ותמיד הייתה להם את התקווה הזאת שזה יגמר והכל יחזור לקדמותו.** מה שהם לא יודעים זה שכבר שום דבר לא יחזור לקדמותו. את המכה הגדולה באמת קיבלתי אתמול (1.9.2019 – יום חמישי למסע) שהיינו **במייזנק**. המראות שראיתי היו קשים. כל המראות שראיתי היו קשים, אבל אלה באמת שברו אותי ואז הגיע הטקס. הטקס זה באמת מה ששבר אותי, כאשר חברים שלי מהשכבה ומורים מבית הספר שלי עמדו שם ואמרו את שמות האנשים מהמשפחה שלהם שהיו בשואה וחוו את זה. זה מה ששבר אותי ואז הגיע הר האפר. הר האפר זה דבר שלא יכולתי לדמיין גם בדמיון הכי מופרך שהיה לי. זה היה דבר עצום בגודל וזה פשוט לא נקלט שזה אפר של אנשים. ילדים שפשוט הכניסו אותם לתוך תנור ושרפו אותם עד שהם מתו. הטקס **ביער לופחובה** (2.9.2019) גם שם הייתה לי נקודת שבירה. זאת הייתה נקודת שבירה שבה ראיתי את בורות הירי. פשוט חטפו ילדים והרגו אותם הכי קלות שיש וזה לא עניין אף אחד. כולם המשיכו בחיים שלהם. **המסע הזה הכניס אותי לפרופורציות מטורפות לחיים כי אי אפשר לדעת מה יקרה מחר, אז תמיד להגיע מילה טובה למישהו שאוהבים או סתם לאנשים שאתם מכירים.** כי אף אחד לא יודע מה יקרה מחר. **צריך להעריך את החיים ולהגיד תודה על כל דבר שיש לנו גם אם זה לא הכי מוצא חן בעינינו.** **מורן סילוק.**

מחשבות ותהיות – מסע לפולין 2019

כל המסע אנחנו עוסקים במוות, ברוע, איך הובילו יהודים כצאן לטבח במכוונות ושיטות משוכללות. על הסבל של עם שבדרך להכחדה בעזרת פס יצור משומן. ומה עכשיו? שקט, דשא, עצים ופרחים, חוץ משאריות וסיפורים, לא נשאר הרבה **מאווישץ-בירקנאו**. מידי פעם הייתי שומע עדות של ניצול שואה ועלתה לי שאלה שהכניסה אותי לפרופורציות – **"גם אז היה כאן דשא?"**. התשובה לשאלה הזאת פשוטה,

אך נוראית בו זמנית – "לא! - ברגע שהיה גדל קצה של דשא, היו קופצים אליו וטורפים אותו". זה לדעתי המיצוי של הסבל הנורא, הרעב הבלתי נגמר. מעבר מחיים בצלם אנוש ותרבות לחיים בסיסים ביותר, כמו חיות שמנסות לשרוד בכל דרך ולחיות עוד יום. עמוס משה.

3.9.2019

שביל צר מוביל אל תוך חוק היער.
חלקת עצים ירוקים עוטפת סוד נורא.
הרוח מלטפת את תלולית האפר.
העלים לוחשים לאפר נוחו בשלום.
**"...עדים לבנים ניצבים מולכם
ואומרים דרכו של הצורר הנאצי
לא צלחה..."**

אמיר יעקובי.

3.9.2019

השטעטל בידונבנה

כפר קטן ובתוכו שטעטל יהודי,
לפתע, התופת פרצה ללא התראה
"איפה היהודים" שאגו ברחובות השכנים.
"איפה היהודים" צרחו חבריהם הנוצרים.
חרבות, סכינים, אלות וקלשונים.
אסם מעץ וריח של דלק.
**גפרור אחד קטן ניצת וניפץ
שנים של חיים בשכנות טובה.**
להבות האש עלו השמימה
וזעקו לאלוהים לעזרה וקולו...

אמיר יעקובי.

החווייה שלי ביער לפחובה

היום השישי למסע, היום השישי לזוועות, היום השישי לסיפורים ולעדויות ועדיין לא נתפס בי כלום.
שישה ימים שבהם אני מתהלכת עם מיליון מחשבות ותהיות, איך זה יתכן?
איך אדם מגיע לקצה של ההגדרה של שנאה?
לא נתפס.
שישה ימים בהם ראיתי משרפות, מחנות, השמדה, אנדרטאות, את הר האפר והאסימון עדיין צף.
עד הרגע בו האוטובוס עצר ביער לפחובה.
אני הולכת מאחורה, לפני משלחת שלמה עם חולצת המסע, עטופה בדגל ושקט מוחלט באוויר.
האסימון עדיין לא יורד.
עד שכולנו עומדים מחובקים, שרים את "הילד בוכה" ובוכים דמעות גאוה ביחד.
**חוזרים באותו השקט, מלאי גאוה ועצב, עולים לאוטובוס ואף אחד לא מצליח להוציא מילה מהפה.
מה כבר אפשר להגיד אחרי דבר כזה?**
דרך אגב, כאן האסימון כבר ירד.
שזה ביטון.

בורות הירי...

נכנסת בשקט, מסתכלת על כל צעד שלי, פעם עברה שם רגל, בעצם מיליון, שהלכו כולם בדרכם אל המוות. ילדים קטנים, משפחות שלמות.

ואני? אני בגאווה עם דגל ישראל על הכתף.

מגיעה לבורות הירי, האדמה שטוחה כאילו לא קרה שם דבר ומנסה להבין ללא הצלחה איך הטבע, המקום הכי טהור יכול להיות כל כך רע.

והשמים שהחליטו לבכות איתנו כל היום רק חיזקו את התחושה, את העצב, הבגידה, הכאב, האכזבה. יהודים, כמוני כמוכם. תינוקות, ילדים, נערים, מבוגרים וזקנים עומדים בשורה וירייה אחר ירייה נופלים אל מותם.

הדמעות החמות עוברות על פני הקרות ולא מפסיקות, דמעות של עצב, אבל גם של שמחה וגאווה.

כותבת, כותבת ונלחמת במילים, כי אי אפשר לתאר את האסון.

אוריה דדון.

3.9.2019

פה אני עומד

פה אני עומד, באושוויץ, במייזנק.

פה אני עומד, בטרבלינקה ובשאר המקומות הארוורים.

תוהה, למה?

למה רוע כזה פה קיים בעולם.

מהסיפורים ה"קטנים" ביותר עד לחמורים ביותר.

בקרב אצמד, על אדמת פולין לכיוון המטוס לארץ, ושם אצמד, אעמוד ואחיה, בשם אלו, אחיי, שלא יכלו בגלל היותם יהודים בזמן ובמקום הלא נכונים.

יהיה זכרם ברוך לעולם, ושזכר הפרעות בהם יהיה קיים לעולם. בשם זעקה כנגד רוע האדם, שלצערנו,

קיים גם היום.

פה אני עומד, ברפררט, סמל הגבורה היהודי, בסופו של המסע, לפני שדה התעופה שיוביל אותי הביתה.

פה אני עומד.

גפן עמר.

3.9.2019

יצאתי למסע בעקבות הרצון להיחשף לסיפורי השואה יותר לעומק, ולקבל נקודת מבט יותר ממוקדת ומבינה את המאורעות אשר קרו. לאט לאט במסע התחלתי להבין דברים חדשים ולקלוט אילו דברים מזוויעים עברו היהודים בשואה.

אני חושב שהרגע בו התחלתי באמת להבין לעומק את הדברים היה בטקס **במייזנק**, כאשר הקראתי את שמות בני משפחתי, אשר נספו במהלך השואה במקומות שונים ובדרכים שונות. את אותם בני משפחה לא הכרתי ואפילו רק ידעתי על קיומם עד לפני חודשים מעטים והיה מרגש למצוא את שמותיהם **באושוויץ** ולאחר מכן להקריא אותם.

בנוסף **המסע פיתח לי חשיבה נוספת לגבי מה התפקיד שלנו כדי שדברים כאלו לא יתרחשו שנית, ואיך לתקן את העולם למקום טוב יותר עבור כולנו.**

אחת מנקודות השיא המשמעותיות עבורי הייתה להשתתף בטקס **בטרבלינקה** ולהעביר מסר ולהתחבר לסיפור השואה באופן אישי יותר.

אני יוצא מהמסע עם תקווה שמאורעות כאלו נוראים לא יקרו עוד ולפעול למען זאת באזורי האישי.

סוף.

עידן שושני.

3.9.2019

לא עוד

לא עוד לחשו אדוני הבטון

לא עוד אמרו פסי הברזל

לא עוד נקוב על אבן

לא עוד זעקו הנספים

לא עוד ... לא עוד.**אמיר יעקובי.****השביל לגן עדן**

הקטר, דחף את הקרונות לרמפה

הקרונות, פלטו את מטענם האנושי

היהודים, צעדו בשביל לגן עדן

שביל שהובילם לגיהנום המוות

הגזים, דחקו את החמצן החוצה מהריאות

הנשמה אט אט עזבה את הגוף הנחנק

המריאה משוחררת לעמוד לגורלה

קהילה אחר קהילה נקברו מקברי אחים

אנו עומדים לפני האנדרטה**לזעוק את זעקתם****ולא עוד!****אמיר יעקובי.****זה לא נתפס! הכל פה נראה כל כך יפה וירוק. המחנות מלאים בעצים ובדשא, איך מקום כל כך יפה יכול****להיות כל כך רע. אני לא מבינה!! המשפט הזה לא יוצא לי מהראש מתחילת המסע.**

ניסיתי לדמיין את המחנות כמו שהם היו פעם – אפורים ומלאי ייאוש ומוות, אך עדיין לא הצלחתי.

במיידנק ראינו את המשרפות והצריפים. באותו רגע התמונה שעלתה לי לראש – אנשים ממש, כמו

המשפחה שלי. ילדים, הורים, סבים וסבתות נרצחים בייסורים ונסחבים על ידי אנשים ונשרפים. באותו

רגע נכנסתי לשוק והגוף שלי לא הצליח לעכל. בשנייה הראשונה בהר האפר הרגשתי חנק ופשוט לא

הצלחתי לעצור את הבכי. זה היה הרגע הראשון שבאמת ראיתי, באמת הצלחתי לראות מאות אלפים של

אנשים שפעם הלכו, דיברו ושיחקו הפכו לאפר, פשוט להר של אפר. זה היה הדבר הכי קשה שראיתי בחיים

וברגע הזה התחלתי לקלוט...

שקד אלוני.

3.9.2019

כשיצאתי למסע הייתי קצת מבולבל, לא ידעתי למה לצפות. מה בדיוק אראה ואיך יראו הדברים שדיברנו

עליהם בהכנה. לקח לי זמן להבין שבאמת אהיה בפולין ואראה את השואה מהצד הכי קרוב, קשה וכואב

שניתן.

עכשיו, ביום האחרון למסע, אני מביט אחורה על החוויה האדירה הזו שעברנו יחד, כשכבה, כקבוצה, וכל

אחד לעצמו.

בפן האישי שלי, "נפל לי האסימון" ביום השני למסע כשהיינו במחנה **בירקנאו**. ברגע שנכנסנו לצריף שבו

ישנו הילדים במחנה, לפי המספרים שעידו המדריך סיפר לנו, כנראה שהצפיפות הייתה סבל בלי יתואר

שקשה להכיל.

חווייה נוספת שאשתף קרתה לי היום, בתחילת הביקור במחנה ההשמדה **טרבלינקה**. עידו סיפר לנו קטעים מעדותו של יעקב וירניק, ניצול מהמחנה, ושם היה קטע שבו הוא סיפר שהייתה ערמת גופות ששרפו הנאצים ולפעמים אם התחשק, להם להשתעשע הם זרקו לאש ילדים בעודם בחיים, כאשר הילדים היו מחובקים עם אימא שלהם, ואז הם גיחכו ואמרו לאימא של הילד "נו תקפצי אחרי הבן שלך, איך זה שאת, עוזבת אותו כך", בציניות מרושעת.

הזדעזעתי מהקטע הזה וזה גרם לי לחלחלה עמוקה וזעם עמוק.

המסע גרם לי להבין את השואה לעומק, אני מבין הרבה יותר את גודל הרוע והשנאה של הנאצים ואת גודל האסון.

אני יוצא עם תובנה שאצטרך לחשוב עליה לבד, בבית, בשקט שלי, איך אני רוצה להיות בתור יהודי בארץ ישראל, בתור אדם שהעם שלו עבר את השואה, מה ניתן לעשות הלאה כדי שיהיה לסובבים שלי ולי טוב יותר.

דביר בוכריס.

מה היה קורה אם...

משפט מעצבן, משפט שהופך לנוראי עוד יותר מבחינתי במסע.

כל כך הרבה דברים היו משתנים וכל כך הרבה אנשים היו ניצלים אם...

בזכות המשפט הזה קיבלתי את השיעור הכי חשוב במסע, הבנתי שאם קיימת בי המחשבה שאני יכול לשנות מצב כלשהו ולהפוך אותו לטוב יותר, אני צריך לעשות משהו, אפילו הכי קטן, שנראה הכי מינורי והכי חסר תועלת, כל זה רק כדי שלא אסתכל על המצב בדיעבד ואגיד למה לא עשיתי משהו, ומה היה קורה אם הייתי עושה משהו.

אני מודה שבמהלך המסע לא הזדעזעתי והתפרקתי בכל מקום שאליו הגענו, היו מקומות שלא חשתי דבר, שום עצב או כעס.

אבל הבנתי במסע כמה החיים הם דבר נזיל. איך אנשים חולי נפש, רעים וחסרי לב, שמקבלים את הכוח לידיים, יכולים להביא למותם של כל כך הרבה אנשים וליצור גיהנום עלי אדמות.

אני חושב שאני יוצא מהמסע הזה בן אדם יותר מודע, כי במסע הדברים פתאום הכו בי משום מקום, בלי שהייתי מוכן וגרמו לי להבין **כמה אני בר מזל שאני חי את החיים שלי**, ושאני לא נמצא במצב שבו נמצאו בני משפחתי ועוד מיליוני יהודים בסך הכל כמה עשרות שנים אחורה.

אני יוצא עם תקווה גדולה והבנה שיש לי לכל האנשים סביב את ההשפעה והכוח להפוך את הסביבה שלנו לטובה יותר וזה בזכות היותנו בני אדם מודעים, שהפצת הטוב היא נר לרגליהם.

בסוף המסע הבנתי שהמטרה הנעלה ביותר שלשמה נועדו המסעות לפולין, היא **חריטת זיכרון השואה, אשר תבטיח את שימור סיפורי הזוועות והגבורה שקרו באירופה ושעיצבו אותנו כעם.**

אם כל נער שיצא למסע לפולין יבין שתפקידו הוא לזכור את השואה ולהעביר את הזיכרון הלאה, המסעות ייחשבו להצלחה מבחנתי. אני מתחייב להעביר את הסיפורים הלאה.

לזכור ולא לשכוח!

זיו מעוז.

היה לי חבר היה לי אח

מילים: יורם טהרלב

לחן: יאיר רוזנבלום

במקום שאליו אני הולך
היו רבים כבר לפני.
השאירו שביל, השאירו עץ,
השאירו אבן לרגלי,
ומה אני אשאיר אחרי,
האם אשאיר איזה דבר?
איני רואה את צעדי!
איני רואה את צעדי,
ומי יראה אותם מחר?

**היה לי חבר, היה לי אח,
הושט לי יד כשאקרא,
היה לי חבר, היה לי אח,
הושט לי יד בעת צרה,
אני אחיד, אל תשכח!
היה לי חבר, היה לי אח.**

במקום שאליו אני הולך
היו נשים, היו גברים,
ואהבה גדולה היתה,
האם אני אמצא אותה?
הם לא השאירו לי דבר
לא אנחות וגם לא פרחים.
הם לא השאירו לי דבר!
הם לא השאירו לי דבר,
מלבד אחים וחברים.

היה לי חבר, היה לי אח...

במקום שאליו אני הולך,
אני נזהר שלא לשבור,
אני נזהר שלא לדרוך,
אני נזהר שלא לזכור,
וטוב לי שאתה איתי,
וגם אתה וגם אתה.
פה תישאר אחרי לכתי!
פה תישאר אחרי לכתי
החברות אשר היתה.

היה לי חבר, היה לי אח...